

Στις 13.2.2024 δημοσιεύτηκε στην ιστοσελίδα της εφημερίδας Καθημερινή το άρθρο της Μαργαρίτας Πουρνάρα «Ιωάννινα: Με τσαμπουκά για το μέλλον, με σεβασμό για το παρελθόν» στο οποίο περιλαμβάνεται η υποενοότητα «Η βαριά κληρονομιά του Ελισάφ» που αναδημοσιεύεται παρακάτω.

Η βαριά κληρονομιά του Ελισάφ

Το εντυπωσιακό αρχοντικό της οικογένειας της δικηγόρου Νίκης Λάππα ήταν το αρχηγείο των Ελλήνων προυχόντων την περίοδο της απελευθέρωσης των Ιωαννίνων από τους Τούρκους: «Τα Γιάννενα ήταν αρχικά βουτηγμένα στον πουριτανισμό και ύστερα στην ατμόσφαιρα που έφεραν οι κάτοικοι των χωριών. Με την Εγνατία και την Ιόνια όμως έγινε μια ρωγμή σε αυτόν τον παλιό κόσμο. Το ίδιο έγινε και με την εκλογή του Μωυσή Ελισάφ που είχε τη στόφα και την ακτινοβολία να μεταμορφώσει την πόλη. Δυστυχώς δεν πρόλαβε. Ήταν τεράστια η ατυχία μας». Πώς και μια κλειστή κοινωνία έβγαλε τον πρώτο Εβραίο δήμαρχο στην Ελλάδα: «Ψήφισαν τον Γιαννιώτη γιατρό που είχε δώσει για δεκαετίες τεκμήριο ακεραιότητας και αγάπης στη γενετείρά του. Οχι τον Εβραίο», μου είπε.

Με τη διαπίστωσή της θα συμφωνήσουν και οι επόμενοι συνομιλητές της «Κ», στην ιστορική συναγωγή των Ρωμανιωτών. Δίπλα μου καθόταν η Πάτρα Ελισάφ, η χριστιανή σύζυγος του Μωυσή, ο πρόεδρος της κοινότητας Μάρκος Μπατίνας, ο γενικός γραμματέας Περικλής Ρήτας και ο ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων Ισαάκ Λαγαρής. Οι ελληνόφωνοι Ρωμανιώτες συναπαρτίζουν την αρχαιότερη ευρωπαϊκή εβραϊκή κοινότητα με ρίζες στον 3ο αιώνα π.Χ. Το 1944, 1.870 Γιαννιώτες εκτοπίστηκαν στο Αουσβιτς. Οι Γερμανοί ενθάρρυναν με διαταγές τους το πλιάτσικο των σπιτιών και την υπαρπαγή των περιουσιών. Επέστρεψαν μόλις 181 με τους 69 από αυτούς να έχουν διαφύγει στα βουνά με τη βοήθεια των ανταρτών ή να έχουν κρυφτεί σε χριστιανούς. Όταν γύρισαν από τα στρατόπεδα, έδωσαν αγώνα να πάρουν πίσω τα σπίτια και τα μαγαζιά τους. Δεν τα κατάφεραν όλοι. Σήμερα αριθμούν κάτω από 50 μέλη.

«Η πεθερά μου, η μάνα του Μωυσή, όταν γύρισε στην πόλη από την Παλαιστίνη όπου κρύφτηκε, είδε μια Γιαννιώτισσα να φοράει ένα κόσμημά της. Το μόνο που μας έλεγε ήταν: “Θα ήθελα να μην κάνετε ποτέ παρέα με τη γυναίκα αυτή”», λέει η Πάτρα. Αναρωτήθηκα αν υπήρξε ποτέ ένα είδος κάθαρσης για όσα συνέβησαν το 1944-45: «Είμαστε μια μικρή κοινωνία, όλοι ξέρουν πώς φέρθηκε ο Α ή ο Β τότε, είναι ένα κοινό μυστικό δίχως ποτέ να λέγονται ονόματα», αναφέρει ο κ. Ρήτας. «Οι επιζήσαντες από την άλλη, ήταν η γενιά της σιωπής, δεν άντεχαν να μιλούν για τις θηριωδίες. Ήθελαν να επιβιώσουν, να ξαναφτιάξουν τη ζωή τους με ό,τι είχαν στα χέρια τους», λέει ο Μπατίνας. Αξιο τέκνο αυτής της κοινότητας ήταν ο Ελισάφ, ένας κοσμογυρισμένος, καλλιεργημένος παθολόγος και πανεπιστημιακός δάσκαλος. Εβλεπε δωρεάν ασθενείς δύο φορές την εβδομάδα στην πανεπιστημιακή κλινική και είχε το τηλέφωνό του 24 ώρες ανοιχτό για όποιον είχε ανάγκη.

«Από την πλευρά του δεν τέθηκε ποτέ θέμα εβραϊκότητας», λέει η σύζυγός του. «Κάποιοι αντίπαλοί του βγήκαν στις τηλεοράσεις με θρησκευτικές εικόνες και ελληνική σημαία για φόντο. Η εκλογή του ήταν μια υπέρβαση για πολλούς. Δεν θα ξεχάσω μια ηλικιωμένη που είπε στον Μωυσή: “Γιατρέ μου, σε ψήφισα και μετά πήγα στον παπά και εξομολογήθηκα”». Στον λίγο χρόνο που έμεινε στον θώκο έκανε έργο όπως η αποκατάσταση κτιρίων στην παλιά πόλη. Εκεί έβαλε πλάτη καθοριστικά και η Λίνα Μενδώνη. Η υπουργός Πολιτισμού φρόντισε και το θέμα του εβραϊκού νεκροταφείου, μέρος του οποίου έχει κηρυχθεί ιστορικό μνημείο.

Περπατούσαμε ανάμεσα στους χορταριασμένους τάφους που έμοιαζαν με λευκά καύκαλα από υπεραιωνόβιες χελώνες. Το 2009 έγινε ένα περιστατικό βεβήλωσης από αγνώστους που έσπασαν μνήματα και σκόρπισαν τη στάχτη νεκρών από το κενοτάφιο του μνημείου για το Αουσβιτς. Τότε στήθηκε συμβολικά μια τεράστια ανθρώπινη αλυσίδα προστασίας από πολίτες και εκπροσώπους φορέων που συμπαραστάθηκαν μαζικά στους Γιαννιωτοεβραίους. Σημερινή έγνοια της κοινότητας είναι το μετά: «Τι θα γίνει η Συναγωγή και το Νεκροταφείο, όταν και ο τελευταίος από εμάς φύγει από τη ζωή;».

Επειτα από πρωτοβουλία του Ελισάφ μαζεύονται Ρωμανιώτες από κάθε γωνιά της γης για τη γιορτή του Γιομ Κιπούρ. «Μόνον όταν πέθανε κατάλαβαν όλοι πόσο σπουδαίος ήταν», μας λέει η εκδότρια της ιστορικής εφημερίδας των Ιωαννίνων «Ηπειρωτικός Αγών», Λουκία Τζάλλα, με το φύλλο να κλείνει φέτος έναν αιώνα ζωής. «Ο δήμαρχος ήταν ένα ρήγμα στην πολιτιστική απομόνωση. Αφησε πίσω του μια βαριά κληρονομιά ανιδιοτελούς αγάπης για τα κοινά που πρέπει να συνεχιστεί διότι είμαστε στην καλύτερη φάση εδώ και δεκαετίες. Η μικρή μας πόλη μεγαλώνει και χρειάζεται ανοιχτόμυαλη ηγεσία. Είναι μια συγκυρία μεγάλων ευκαιριών. Θα τις δουν όλοι;».

ΠΗΓΗ: [ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ](#), 13.02.24